АХТАРЫШЛАР

А. ШАИГИН НАМӘ'ЛУМ МӘГАЛӘСИ

Севимли јазычымыз Абдулла Шаигин педагогика, ушагларын тә'лим-тәрбијә мәсәләләри илә әлагәдар елми-публисистик вә бәдии әсәрләр јазмасы, дәрслик тәртиб етмәси вә с. һагда елми әдәбијјатшүнаслыгда дәфәләрлә бәһс олунмушдур. Онун индијә гәдәр әлдә едилән илк публисист әсәри 1906-чы илдә «һәјат» гәзетиндә чап олунан «Аталара даир» мәгаләсидир. Бундан сонра 1912-чи иләдәк А. Шаигин нәники бу саһә илә әлагәдар, үмумијјәтлә, һеч бир публисист әсәринә раст кәлинмәмишдир. һалбуки А. Шаиг кими фәал јазычы-вәтәндашын мәтбуат сәһифәләриндә јалныз бир нечә чыхышла кифајәтләндијинә инанмаг чәтиндир.

«Бакинскије отголоски» гәзетинин 8 мај 1907-чи ил тарихли 23-чү нөмрәсиндә раст кәлдијимиз «А. Ш.» имзасы илә чап олунмуш «Бир даһа мүсәлман гадынларынын ролу һаггында» мәгаләси мөвзу вә идеја чәһәтдән А. Шаигин јухарыда адыны чәкдијимиз «Аталара даир» мәгаләси илә сәсләшир, онун мәнтиги давамы вә инкишафы тә'сири бағышлајыр. һәр ики јазыда бөјүмәкдә олан нәслин тәрбијәси проблемләринә тохунулур, бу мүһүм вә чидди мәсәләнин һәллиндә валидејнләрин ролуна бөјүк үмид бәсләнилир. Мәгаләнин башлығында олан «Бир даһа» ифадәси А. Шаигин анләдә Азәрбајчан гадынларынын ролу һаггында бундан әввәл дә фикир сөјләдијини, мәтбу чыхыш етдијини дүшүнмәјә әсас верир. Инанырыг ки, кәләчәк тәдгигатлар бу мүлаһизәни тәсдиг едәчәк. Ону да хатырладаг ки, Азәрбајчан мүәллимләринин 1906 вә 1907-чи илләрдә кечирилән гурултајларында гадын азадлығы вә Азәрбајчан гадынларынын тәһсили, аиләдә вә чәмијјәтдә јери мәсәләси хүсуси гојулмушду. Гурултајларын тәшкили, кедиши вә гәрарларынын һәјата кечирилмәсиндә јахындан иштирак едән А. Шаигин бу мәгаләләринин дә һәмин фәалијјәтин нәтичәси кими гәбул етмәк олар.

Дилрүба РЗАЈЕВА

БИР ДАҺА МҮСӘЛМАН ГАДЫНЛАРЫНЫН РОЛУ ҺАГГЫНДА

УШАҒЫН тәрбијә алдығы мүһит, онун бүтүн галан һәјатына чох бөјүк тә'сир көстәрир вә онун характериндә, демәк олар ки, силинмәз изләр бурахыр. Ву садә һәгигәт, тәәссүф ки, һәлә дә татар (Азәрбајчан— Д. Р.) әһалиси күтләләри тәрәфиндән дәрк едилмәјиб. Ушаг елә бир мумдур ки, ондан нә истәсән дүзәлтмәк олар, бәс мүсәлманлар арасында бу мумла нә едирләр?

Кәләчәкдә мүсәлманларын ичтимаи һәјатында рәһбәр рол ојнајачаг габагчыл мүсәлман нәслимизин бөјүк бир һиссәси сабаһын ишчи-вәтәндашы үчүн чох вачиб олан тәрбијә һагда јени бахышларла һеч чүр ујғун кәлмәјән бир мүһитдә бөјүјүр.

Татар ушағы көһнәлмиш анлајышларын әһатәсиндә тәрбијә алыр, ана сүдү илә бирлә онун ганына хүрафат, мөвһумат да һопур, о, нadanлыг ичәрисиндә боғулан халгын ағыр һәјат шәраитиндә боја-баша чатыр вә с. вә и. а. һәр һансы бир мүлкәдар оғлу көрпәликдән кәндли балаларына јухарыдан бахмаға, онлары лаға гојмаға, һәлә бу азмыш кими, һәтта дөјмәјә адәт едир. Һәм дә онун белә мүнасибәти јалныз өз јашыдларына гаршы дејил, о, гочаларла да әмрлә данышыр, онларла нөкәр кими рәфтар едир. Вә нәһајәт, белә бир шәраитдә тәрбијә алан ушаг мәктәбә кедир, ону битирир вә һәјата дахил олур.

О, һәјатда јүксәк идеаллар уғрунда, өз милләтинин вә бүтүн бәшәријјәтин даһа көзәл кәләчәји уғрунда мүбаризә апаран инсанлары, бир ан белә тәрәддүд етмәдән һәјатларыны вә гәлбләрини халгын мәнафејинә гурбан верән вәтәндашлары көрүр, о, өз гәлбинә нәзәр салыр вә орада бу халга гаршы јалныз нифрәт вә һәгарәтли мүнасибәт көрәрәк дәһшәтә кәлир. Лакин ола биләрми ки, мәктәб она һеч нә вермәсин — дејә охучу соруша биләр.

Индики вәзијјәтиндә мәктәб ондан мөһкәм әгидәли шәхс дејил, һәрдәмхәјал бир адам һазырлајыр.

Елә һәмин мәктәб она мили иш үчүн һазырлыг мә'насында да һеч нә вермир, чүнки ушаг үчүн доғма олан нә варса, һамысы лазымсыз вә һәтта зијанлы бир шеј кими бу мәктәбдән узаглашдырылыр. Белә шәраитдә, белә анлајышлар әһатәсиндә, белә мәктәбдә тәрбијә алан кәнч өзүнү итирир. Тәбии ағыл ону халгын рифаһы наминә ишләмәјә сәвг едир, ушаглыгдан ганына һопмуш вәрдишләр исә мүфтәхорлуға, аварачылыға, габа еһтирaслара чәкир. Өзүндә бүтүн бу адәтләри боғмаг, бу мәнфур икиләшмәјә сон гојмаг үчүн исә кәнч өзү-өзүнү дәриндән дәрк етмәлидир, она чох бөјүк ирадә, енержија кәрәкдир ки, бу дахили мүбаризәдән галиб чыхсын вә өзүнүн бүтүн фикирләрини халгын рифаһы уғрунда ишә јөнәлтсин.

Лакин бу кејфијјәтләри онда һеч кәс инкишаф етдирмәмишдир. Тәбиәтән күчлү ирадә исә һеч дә һамыда олмур вә беләликлә, кәнч мәһв олур, вәтәндаш мәһв олур.

Бах, буна көрә дә биз мүсәлманлар, кәләчәк нәсилләрин әксәријјәтини бу агибәтдән гуртармаг истәјирикса, онларын мә'нән шикәст вә ејбәчәр олмаларыны истәмирикcә, мүсәлман ушагларынын тәрбијә алдығы мүһитин сағламлашдырылмасы һагда дүшүнмәлијик.

Биз ушагларын тәрбијәсиндә аналарын ролуну хатырламалыјыг.

Мәһз мүсәлман гадыны бизи сағламлашдырмаға гадирдир, һәм дә о, өзү тәрәгги ролуна нә гәдәр тез дүшсә, бу иши бир о гәдәр тез јеринә јетирә биләр. Биз әлимиздән кәләни етмәлијик ки, һәгигәтән савадлы аналар бизда мүмкүн гәдәр чох олсун.

Бүтүн дүшүнчәли мүсәлманлар јени мүсәлман гадынларынын мејдана кәлмәсини дәрин севинчлә алгышламалыдырлар, бүтүн чәһдләрини сәфәрбәр етмәлидирләр ки, мүсәлман гадынларына мәдәни гадынлар сырасында лајигли јер тутмаг имканы верилсин, лакин тәәссүф ки, мүсәлман кишиләри бу ишдә онлара кифајәт гәдәр јардым көстәрмирләр.